

ÜHISKONNAÕPETUS

9. KLASS

Õppetöö: 2 tundi nädalas (70 tundi õppeaastas)

Aine põhifookus on kriitilise analüüsi oskusega kodaniku kujundamisel, kes huvituks oma kodukandis ja laiemalt maailmas toimuvast. Mõistaks enda rolli märkajana, osalejana ning sekkujana perekonna, kogukonna ja ühiskonna tasandil. Seetõttu on oluline, et kolmanda kooliastme ühiskonnaõpetuse tundide raames pöörataks lisaks teadmiste ja oskuste saavutamisele ka olulist tähelepanu kodanikuosaluse soosimisele, mida aitavad kujundada õppekavas kirjeldatud alusväärtused.

III kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.
2. Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond.
3. Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta.
4. Märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele.
5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.
6. Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.
7. Teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta.
8. Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.
9. Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.
10. Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost.
11. Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot.
12. Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.
13. Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmelisusest.
14. Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.

15. Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.
16. Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.

Õpitulemused

III kooliastmes käsitletakse ühiskonda, ühiskonnaelu valdkondi ja sotsiaalseid suhteid ning riigi ja valitsemisega seotud teemasid.

Õpilane:

- 1) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid;
- 2) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;
- 3) teab erinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi, toob näiteid;
- 4) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;
- 5) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 7) selgitab avaliku konkursi tähtsust;
- 8) teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;
- 9) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;
- 10) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;
- 11) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;
- 12) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;
- 13) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;
- 14) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;
- 15) märkab ohtu demokraatialle enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;
- 16) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 17) selgitab soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele;
- 18) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;
- 19) nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;
- 20) teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;
- 21) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
- 22) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmelisusest tulenevaid kohustusi täitma;
- 23) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga;

- 24) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 25) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 26) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;
- 27) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;
- 28) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;
- 29) märkab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub välja lahendusi;
- 30) toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris;
- 31) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuri- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;
- 32) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 33) analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist;
- 34) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;
- 35) toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas;
- 36) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpituatsioonis ohuolukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.

Õpitulemused	Teemad, õppesisu	Lõiming	Läbivad teemad	Pädevused
Õpilane: 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: avalik arvamus, avalik elu 2) analüüsib ühe teema meediakäsitlust; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemidele lahenduse leidmiseks 3) orienteerub Eesti meediasüsteemis, suudab informatsiooni kriitiliselt hinnata ja kasutada	I. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted 1. Meedia ja teave 1) Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne. Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine	<i>Emakeel</i> – meediatekstide kommenteerimine, suuline ja kirjalik suhtlus; reklaamtekstid, viitamisreeglid <i>Inimeseõpetus</i> – inimestevahelised suhted; <i>Muusikaõpetus</i> – muusikavahetus-programmid internetis, autoriõigused.	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus Elukestev õpe ja karjääri planeerimine Kultuuriline identiteet Teabekeskond	Väärtuspädevus - suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning juhendada nendest oma tegutsemises, samuti lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse,

4) arutleb meedia rolli üle ühiskonnas eakohaseid näiteid kasutades 5) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: eraelu, kommunikatsioonieetika; 6) tunneb autori (ka enda kui autori) õigusi ja vastutust erinevates suhtluskogukondades. 7) teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet: plagiaat; kasutab tööde vormistamisel nõuetekohast viitamist ja tsiteerimist 8) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi 9) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: sotsiaalsed erinevused, identiteet 10) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus 11) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust 12) teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet: mitmekultuurilisus; mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride	2) Kommunikatsiooni-eetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur 3) Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetõed, tulud ja kulud meedias) 4) Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, allalaadimine. Plagieerimine. 2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur 1) Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, varanduslikud, rahvuslikud, usulised, ealised, regionaalsed jm 2) Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus	<i>Kunstiõpetus</i> – autoriõigused, sümbolid. <i>Matemaatika</i> – tulude ja kulude arvutamine, andmete teisendamine, statistilise materjali analüüs. <i>Inimeseõpetus</i> – erinevad sotsiaalsed grupid. <i>Geograafia</i> – teema <i>Pinnamood</i> all inimeste elu ja majandustegevus erineva pinnamoega aladel. <i>Inimeseõpetus</i> – inimene ja sotsiaalne käitumine. <i>Geograafia</i> – teema <i>Euroopa ja Eesti rahvastik</i> all rahvastiku sooline ja vanuseline koosseis, rahvastiku vananemine, teema <i>Euroopa ja Eesti asustus</i> all linnastumisega seotud probleemid; teema <i>Rahvastik</i> all erinevad rassid ja rahvad;	Tehnoloogia ja innovatsioon Kultuuriline identiteet	oskus seista vastu keskketsete normide rikkumisele. Enesemääratluspädevus - oskus lahendada inimsuhetes tekkivaid probleeme, suutlikkus kujundada rahvuslikku, kultuurilist ja riikliku enesemääratlust. Õpipädevus – suutlikkus organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning kuidas kasutada õpitut erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist. Suhtluspädevus - suutlikkus ennast selgelt ja

esindajatega) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: avalik sektor, avalik-õiguslik asutus, riigiasutus 13) selgitab avaliku sektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas 14) teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet: erasektor, eraettevõtte; 15) selgitab erasektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas. 16) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: mittetulundussektor, sihtasutus; 17) teab kodanikualgatuse võimalusi (sh vabatahtlik töö) ja oskab neid kasutada 18) teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet: inimõigused; 19) selgitab inimõiguste olemust; 20) oskab nimetada tähtsamaid inimõigusi; märkab inimõiguste rikkumist ja astub samme edendamaks inimõiguste järgimist 21) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused 22) tunneb lapse õigusi ja lastekaitse põhimõtteid;	3) Sotsiaalne õigus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus 4) Väärtused ja identiteedid. Mitemekultuuriline ühiskond ja selle probleemid 3. Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor 1) Avaliku sektori olemus ja institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused) 2) Erasektor kui kasumile 3) Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused 4. Ühiskonnaliikmete õigused 1) Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel	<i>Matemaatika</i> – statistika kasutamine. <i>Ajalugu</i> – võitlus võrdõiguslikkuse eest, äärmuslikud liikumised, seisuslik ühiskond; <i>Kunst iõpetus</i> – teema avamine omaloomingus; <i>Muusikaõpetus</i> – mitemekultuurilises <i>Ajalugu</i> – riikluse kujunemine ja areng; <i>Matemaatika</i> – statistiliste andmete kasutamine. <i>Ajalugu</i> – omandivormid, kodanikuliikumine. <i>Inimeseõpetus</i> – inimene ja sotsiaalne käitumine. <i>Ajalugu</i> – inimõiguste ajalooline areng, põhiseaduslikud tekstid, rahvusvaheliste organisatsioonide tegevus, lapstööjõu kasutamine <i>Inimeseõpetus</i> – turvalisus ja riskikäitumine. <i>Ajalugu</i> – orjakaubandus, vangide tööjõu	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus Teabekeskond Tehnoloogia ja innovatsioon Väärtused ja kõlblus Elukestev õpe ja karjääri planeerimine Teabekeskond Kultuuriline identiteet	asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult, erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt. Lisaks oskus teksti kriitiliseks analüüsiks, meediakirjaoskus, info hankimise ja selle kriitilise hindamise, tööde vormistamise oskus ning teadmised autoriõiguse kaitsest. Matemaatikapädevus - suutlikkus analüüsida erineval kujul esitatud statistilisi andmeid (graafikud, tabelid, diagrammid) ja teha nende põhjal järeldusi, kasutada

23) tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost. 24) märkab võimalikku inimkaubanduse ilmingut/olukorda ja hoidub riskiolukordadesse sattumast; 25) teab, kust otsida abi 26) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;</i> 27) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises; 28) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igapäevase võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi; 29) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu; 30) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.	2) Põhiõigused; sotsiaalmajanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused 3) Lapse õigused, kohustused ja vastutus 4) Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. 5) Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne eksploatatsioon, elundikaubandus jm. UNISEFi tegevus II. Riik ja valitsemine 1. Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused. 2. Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal. 3. Õigusriik. Kodanikuvabadused ja – õigused 2. Eesti valitsemiskord 1. Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu	kasutamine demokraatia ja diktatuuri võrdlus; ühiskonnateooriate areng ja rakendumine õigusriigi kujunemine, <i>Matemaatika – statistiliste materjalide kasutamine. Inimeseõpetus – turvalisus.</i> <i>Ajalugu – võimuinstitutsioonide kujunemine; erakondade kujunemine ja roll, valimisõiguse laienemine.</i> <i>Matemaatika – statistiline analüüs; Geograafia – teema Kaardiõpetus all trüki- ja arvutikaardid. Ajalugu – õigusmõistmise ajaloos, kodaniku mõiste läbi ajaloo.</i> <i>Inimeseõpetus – riskikäitumine Matemaatika – statistiline analüüs;</i>	Tehnoloogia ja innovatsioon Väärtused ja kõlblus Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus Teabekeskond Tehnoloogia ja innovatsioon Väärtused ja kõlblus	matemaatilisi sümboleid ja meetodeid erinevate ülesannete lahendamisel, näiteks ajaarvamine ja ressursside planeerimine; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada Ettevõtlikkuspädevus - oskus näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärgi, genereerima ideid ja neid teostama; õpitakse initsiatiivikust ja vastutust, tegema koostööd eesmärkide teostamiseks; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse valida sobivaid ja loovaid meetodeid, et teostada ideid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ning ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse

31) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseadus</i>, <i>põhiseaduslik institutsioon</i>, <i>põhiseaduslikud õigused</i>, <i>seadusandlik võim</i>, <i>opositsioon</i>, <i>koalitsioon</i>, <i>täidesaatev võim</i>, <i>president</i>, <i>õiguskantsler</i>, <i>riigikontroll</i>, <i>kohalik omavalitsus (KOV)</i>, <i>kohus</i>, <i>õigusakt</i>, <i>erakond</i>, <i>valimised</i>, <i>kodakondsus</i>, <i>kodanik</i>, <i>alaline elanik</i>; 32) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart); 33) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust; 34) suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades; 35) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT); 36) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; teab Euroopa Liidu	koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus. 2. Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Korrakohase kohtupidamise reeglid. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus. 3. Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad. 4. Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine. 5. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused- ja kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide	<i>Ajalugu</i> – rahvusvaheliste organisatsioonide teke. Geograafia teema <i>Kaardiõpetus</i> all trüki- ja arvutikaardid. <i>Ajalugu</i> – kodanikuühiskonna areng kodanikuühenduste roll. <i>Matemaatika</i> – statistilised materjalid. <i>Inimeseõpetus</i> – grupikuuluvus; <i>Inimeseõpetus</i> – turvalisus ja riskikäitumine <i>Ajalugu</i> – kaasaegse majandussüsteemi kujunemine; kaasaegse majandussüsteemi kujunemine. erinevad makromajanduspoliitikad; rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid.	Elukestev õpe ja karjääri planeerimine Teabekeskond Väärtused ja kõlblus Tehnoloogia ja innovatsioon Väärtused ja kõlblus Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus Teabekeskond Tehnoloogia ja innovatsioon	tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega. Võõrkeeltepädevus – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu; suhtlemine mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus. Loodusteaduslik pädevus – teadmised geograafilise asendi ja looduskeskkonna mõjust inimühiskonna arengule, inimese arengust ja rahvastikuprotsessidest; majanduse ressursidest; ühiskonna jätkusuutlikkusest, säästlikust tarbimisest, üleilmastumisest, globaalprobleemidest, sh keskkonnaprobleemide märkamine, mõistmine

liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi; 37) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana ning nimetab Eesti parlamendierakondi. 38) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuühiskond, vabaihendus, mittetulundusühing, kodanikuosalus, kodanikualgatus</i>; 39) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärke; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel; 40) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi; algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel 41) Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum 42) iseloomustab tänapäeva 43) Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: riigieelarve,	kodanikud, kodakondsuseta isikud ja kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused. 6. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides III. Kodanikuühiskond 1) Kodanikuühiskonna olemus ja põhjooned. Vabaihendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. 2) Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Osalusvõimalused noortele. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. 3) Noorte projektid. Käitumine kriisioludes IV. Majandus 1) Turumajanduse põhjooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum.	<i>Matemaatika</i> – statistika kasutamine <i>Geograafia</i> – teema <i>Euroopa ja Eesti rahvastik</i> all ränne ja selle põhjused, teema <i>Euroopa ja Eesti asustus</i> all rahvastiku paiknemine. <i>Tööõpetus</i> – ametid.	Väärtused ja kõlblus Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus Teabekeskond Väärtused ja kõlblus Tehnoloogia ja innovatsioon Keskond ja jätkusuutlik areng	ning jätkusuutliku ja vastutustundliku, sh loodushoidliku eluviisi väärtustamine. Tehnoloogiline pädevus – teadmised tehnika ja tootmise arengu seotusest muutustega ühiskonnas; tööturust, kutsesuunitlusest ja karjääri planeerimisest; oskus hinnata tehnoloogia rakendamise kaasnemise võimalusi ja ohte; mõista tehnoloogia nüüdisaegseid arengutrende ning tehnoloogia ja teaduse omavahelisi seoseid; rakendada tänapäevaseid tehnoloogiaid tõhusalt ja eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ning säästlikult, järgides seejuures ohutuse ja intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

maksud, tulude ümberjagamine, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus 44) iseloomustab ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; 45) tunneb eelarve koostamise põhimõtteid 46) selgitab maksustamise põhimõtteid, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega 48) teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet: tööturg; tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; 50) teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu; 51) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel. 52) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse; 53) on orienteeritud enesearendamisele ning iseseisvale toimetulekule ühiskonnas;	2) Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. 3) Ressursside jagunemine maailmas. 4) Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. 5) Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. 6) Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. 7) Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus. 8) Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. 9) Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele. 10) Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. 11) Palk. Isiklik eelarve. 12) Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus.		Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus	Kunstipädevus – suutlikkus väärtustada Eesti, Euroopa ja erinevate maailma rahvaste kultuuri ja kultuuriloomingut, loominguine eneseväljendusoskus. Kehakultuuripädevus – suutlikkus sallivalt suhtuda kaaslastesse ning järgida ausa koostöö põhimõtteid.

54) hindab ressursside piisavust ja enda oskusi ning võimeid tegutsemiseks; 55) oskab koostada isiklikku eelarvet, 56) oskab arvutada netopalka; 57) tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana; tarbib säästlikult.	13) Säästmine ja investeerimine. Laenamine. 14) Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. 15) Tootemärgistused. 16) Isiklik ettevõtlus.			